

บทที่ 2

✕ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ตลอดจนนำแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เพื่ออธิบายถึงการเข้านับถือศาสนาคริสต์ ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเข้านับถือศาสนาของชาวเขาเผ่าปกาเกอะญอ แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แนวคิดความเชื่อทางศาสนา
2. แนวคิดการขัดเกลาทางสังคม
3. แนวคิดการยอมรับ
4. เอกสาร/งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

✕ 1. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา

ความเชื่อทางศาสนากับวัฒนธรรม

สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544, หน้า 53, 54, 58) กล่าวว่า ความเชื่อ คือ ความเห็นตามด้วยความมั่นใจ ความไว้วางใจ ความเชื่อของแต่ละคนเกิดจากความค่านึง ความปรารถนาจะรับรู้ได้เห็นแต่ไม่อาจรับรู้ได้เห็น ความปรารถนาจะได้ประสบหรือไม่ประสบก็จะประสบ แต่ไม่มั่นใจว่าจะเป็นตามที่ต้องการ ถ้าการณ์ใดมีความเสี่ยงสูงก็จะเกิดความหวาดกลัว เกิดความวิตกกังวลมากก็จะพยายามหาสิ่งยึดเหนี่ยวเพื่อเพิ่มความมั่นใจและความไว้วางใจให้แก่ตนเอง ความเชื่อสามารถนำมาซึ่งความศรัทธา ส่วนความเชื่อทางศาสนานั้น ถือเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางจิตและเป็นศีลธรรม ที่เป็นสากลจัดเป็นความเชื่อที่มีภูมิปัญญา และรากเหง้า

อมรา พงศาพิชญ์ (2544, หน้า 27) กล่าวว่า ความเชื่อทางศาสนาเป็นวัฒนธรรม ความเชื่อของมนุษย์ ถูกอธิบายความหมายไว้ว่าความเชื่อทางศาสนา คือความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ดังนั้นความเชื่อทางศาสนาจึงถูกอธิบายแตกต่างจากความเชื่ออื่น คือเป็นความหมายเกี่ยวกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถึงแม้ว่าคำสอนเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะไม่ได้เป็นคำสอนของศาสนา ความเชื่อในภูติผีปีศาจก็ถูกรวมเรียกเป็นศาสนา เพราะเป็นความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น พระภูมิเจ้าที่ ผีปอบ เจ้าเข้าทรง เทพเจ้า เป็นต้น เช่นเดียวกับความเห็นของ ชส สันตสมบัติ (2542, หน้า 175) ที่กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันคือ ศาสนานั้นเป็น

ระบบความเชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์เหนือธรรมชาติ เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและเป็นระบบสัญลักษณ์ที่ช่วยให้มนุษย์แปลหรือสร้างความหมายให้ชีวิต ทั้งนี้เพราะศาสนาช่วยทำให้มนุษย์เข้าใจโลก จักรวาล และความเป็นจริงที่อยู่รอบตัว ดังนั้นความเชื่อทางศาสนาจึงถูกนำมาใช้เป็นเกณฑ์สำหรับการตัดสินใจตัดสินความจริง ความดี ความงาม และเป็นรากฐานของโลกทัศน์ที่มนุษย์พัฒนาขึ้นในชีวิต

ความเชื่อทางศาสนานั้น เดือน คำดี (2541, หน้า 12) กล่าวว่า ความเชื่อเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติทางศาสนาและมักจะเข้าใจว่าความเชื่อ ลัทธิ และศาสนาเป็นเรื่องเดียวกัน อย่างไรก็ตามเขาเห็นว่าความเชื่อมีความสำคัญต่อศาสนา คือ เป็นพลังแห่งพัฒนาการของศาสนา ความเชื่อ - ศาสนา จึงเป็นพลังทางสังคมที่สำคัญครอบคลุมกิจกรรมของมนุษย์ไปทุกด้าน ไม่ว่าด้านการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และจริยธรรม ชศ สันตสมบัติ (2542, หน้า 175) ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า ความเชื่อเป็นกลไกในการควบคุมสังคม เป็นพื้นฐานของการสร้างกฎเกณฑ์ จารีตประเพณี วิถีปฏิบัติที่ได้รับการถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้ของสังคม ผ่านตำนาน และพิธีกรรมที่ได้รับการสานต่อ การที่ศาสนามีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมากนั้น ศิราพร จูติฐาน (2533, หน้า 5) ได้แยกให้เห็นว่า ระบบความเชื่อและศาสนาเป็นระบบทางสังคมระบบหนึ่ง ย่อมมีความสัมพันธ์กับระบบอื่นในสังคม คือ ระบบเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบการศึกษาเป็นต้น ในเมืองระบบความเชื่อและศาสนา เป็นวัฒนธรรมซึ่งมีธรรมชาติที่จะเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยนตัวเองไปตามสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และความต้องการของสังคมในแต่ละยุคสมัย ระบบความเชื่อศาสนาระบบหนึ่งอาจต้องปรับตัวให้ผสมผสานกลมกลืนกับระบบความเชื่อศาสนาระบบอื่น ๆ ที่มีอยู่ในสังคม นั้น ในเมื่อศาสนาเป็นวัฒนธรรม เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนแต่ละกลุ่ม หากสังคมใดเป็นสังคมซับซ้อนประกอบด้วยกลุ่มคนหลายกลุ่มหลายวัฒนธรรม จะทำให้มีระบบความเชื่อได้หลายระบบ

สุวัฒน์ จันทรจาง (2540, หน้า 1) กล่าวว่า ความเชื่อเป็นปรากฏการณ์ทางจิตของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากความอยากรู้อยากเห็น จัดว่าเป็นสัญชาตญาณดั้งเดิม มนุษย์เป็นผู้แสวงหาความรู้ ความเชื่อจากประสบการณ์ด้วยประสาทสัมผัส เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการที่จะใช้ความคิด มีสัชฌายาทอณิกกรุงเทพ (2520, หน้า 5) เห็นว่าถ้ามนุษย์ปราศจากความเชื่อจะทำให้ไม่ทราบข้อเท็จจริงหลายสิ่งหลายอย่าง และที่สำคัญ คนัย ไชยโยธา (2538, หน้า 69) เห็นว่าความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดการกระทำสิ่งต่าง ๆ ทั้งในด้านดีและด้านร้าย ถ้าเกิดความเชื่อนั้นเป็นความเชื่อที่ไม่เบียดเบียนผู้ใดและเป็นความเชื่อที่ไม่งมงาย การกระทำที่เกิดจากความเชื่อเช่นนี้จะเป็นมงคลแก่ชีวิตและสังคม

สุทธีวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ (2544, หน้า 58-59) อธิบายว่า ความเชื่อศาสนาเป็นความเชื่อประเภทที่เกิดขึ้นจากความประเทืองปัญญา คนไทยในแต่ละภาคจะมีความเชื่อในบางเรื่อง สอดคล้องกัน หรืออาจกล่าวได้ว่าคนที่มีความพื้นฐานความคิด ข้อจำกัด และปัจจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใกล้เคียงกันจะมีความเชื่อทางศาสนาลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังเช่นที่ อานันท์ กาญจนพันธุ์ และ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2532, หน้า 3-5) ได้กล่าวถึงความเชื่อศาสนาของสังคมล้านนาว่า พื้นฐานความเชื่อมีได้แตกต่างไปจากความเชื่อศาสนาของประชาชนถิ่นอื่น แต่ผลของพฤติกรรมทางความเชื่อ อาจแสดงออกมาให้เห็นแตกต่างกัน กล่าวคือในสังคมล้านนา เห็นว่าหากชุมชนเกิดอาเพศหรือการคลั่งคลั่งให้เกิดโรคภัยและภัยจากการเจ็บป่วยเชื่อได้ว่ารับอิทธิพลจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา (2541, หน้า 65-66, 132) กล่าวว่า ชาวอีสานก็มีความเชื่อเช่นเดียวกันกับล้านนา ตลอดจนเชื่อว่ามนุษย์สามารถขอความช่วยเหลือผู้มีอิทธิฤทธิ์ช่วยดับทุกข์ ให้แก่โลกได้ ส่วนชาวภาคใต้ก็ให้ความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ จึงกำหนดพิธีกรรมเพื่อบูชา เพื่อให้ช่วยดูแลตระกูลเป็นต้น ซึ่งความเชื่อดังกล่าวนั้นมีมานานแล้ว แม้ว่าปัจจุบันสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปความเชื่อดังกล่าวก็ยังดำรงดำรงอยู่อย่างไม่เสื่อมคลาย อมรา พงศาพิชญ์ (2544, หน้า 27) กล่าวว่า ไม่ว่าความเชื่อจะเป็นไปในรูปแบบใดก็ตาม ความเชื่อทางศาสนาก็ยังเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมากของวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เพราะเป็นตัวกำหนดขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่าง รวมทั้งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกของสังคมอีกด้วย พฤติกรรมดังกล่าวเป็นผลของการถ่ายทอดความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับกระทำดีหรือกระทำชั่ว

มูลเหตุแห่งความเชื่อ

การอธิบายของ อมรา พงศาพิชญ์ (2544, หน้า 27) ได้อธิบายถึงความเชื่อทางศาสนา นั้น ถ้าพิจารณาอย่างครบถ้วนและตรงตามความหมายแล้ว ให้ดูองค์ประกอบของศาสนา และความเชื่อนั้นว่ามาจากจากองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน หรือไม่ องค์ประกอบนั้นประกอบด้วย ส่วนแรกความเชื่อในส่วนประมุขหรือส่วนที่สมาชิกของกลุ่ม ถือว่าเป็นความจริงสุดยอดที่ไม่มีสิ่งใดมาลบล้างได้ ส่วนที่สองคือส่วนพิธีกรรม คือเมื่อมีความเชื่อซึ่งเป็นภาคทฤษฎี ก็มีพิธีกรรมเป็นภาคปฏิบัติ พิธีกรรมทางศาสนาอาจเป็นสิ่งเดียวกันกับขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งสมาชิกของสังคมยอมรับยึดถือสืบเนื่องกันมา ศาสนาจึงมีบทบาทในสังคมมาก และคนในสังคมเดียวกันก็มีความเชื่อในศาสนาเดียวกัน ส่วนที่สามคือ ผู้ประกอบพิธีกรรมหมายถึงพระในพุทธศาสนา บาทหลวงในศาสนาคริสต์ โตะครูในศาสนาอิสลาม พราหมณ์ในศาสนาฮินดู และคนทรงหรือหมอผีในสังคมที่เชื่อในผีางเทวดา

มูลเหตุของความเชื่อนั้น พระองค์เจ้าวรรณ ไวทยากร (อ้างใน เดือน คำดี, 2541, หน้า 24) ได้แบ่งไว้ 3 ประการ คือ

1. เป็นการยอมรับในคำพูดและหลักฐานจากผู้อื่นโดยปราศจากการไตร่ตรอง และการคัดค้าน ซึ่งเป็นความรู้ที่เฉพาะบุคคล
2. เป็นความมั่นใจและความไว้วางใจในตนเอง ซึ่งเป็นรากฐานแห่งการตั้ง
สังขาริฐาน
3. เป็นการยึดถือและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ตั้งศาสนาและทฤษฎี จนกลายเป็น
ลัทธิและศาสนาในที่สุด

สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544, หน้า 58-66) ได้อธิบายว่าความเชื่อนั้นมีทั้งเกิดขึ้นจาก
ภูมิปัญญา และไม่ใช่ภูมิปัญญา บางครั้งความเชื่อได้สะกิดก้นการเกิดภูมิปัญญาได้เช่นกัน
ดังนั้นจึงสามารถเรียกได้อีกคำหนึ่งว่า “ความเชื่อและภูมิปัญญา” ซึ่งสามารถจำแนกตามปัจจัย
ที่เกิดให้เกิดความเชื่อได้ 3 ประการ คือ

1. เกิดขึ้นจากความประเทืองปัญญา คือ การเชื่อบรรพชนที่ได้ค้นพบสิ่งนั้นด้วย
สติปัญญา และความสามารถเฉพาะตัว และได้รับการพิสูจน์ซ้ำจนเป็นสัจธรรม
2. เกิดขึ้นจากอุบาย มักเกิดจากปราชญ์ในอดีตให้อุบาย เพื่อสร้างความเชื่อโดยอาศัย
ความศรัทธา หรือความเชื่อที่ฝูงชนมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปใช้ประโยชน์กับอีกสิ่งหนึ่ง เช่น
ความเชื่อในกฎแห่งกรรม เป็นต้น
3. เกิดขึ้นจากอวิชาหรือภูมิปัญญาที่ถูกบิดเบือน คือความเชื่อเกิดจากสิ่งที่ไม่อาจ
หยั่งรู้ได้ หรือรู้ไม่แจ้ง และรู้ไม่จริง หรือความเชื่อที่เกิดขึ้นจากกลุ่มมิจฉาทิฐิแสวงสร้างบิดเบือน
ให้ผู้หลงเชื่อเข้าใจในสิ่งผิด ๆ

คณัย ไชยโยธา (2538, หน้า 69) ได้สรุปถึงประโยชน์และโทษของความเชื่อไว้ดังนี้

1. ความเชื่อทำให้เกิดศิลปะชั้น
2. ความเชื่อทำให้เกิดงานทางจิตรศิลป์
3. ความเชื่อทำให้เกิดการกำหนดคบหาสวค อ่อนนวย สรรเสริญ และสคคค เป็น
การแสดงความกตัญญูกตเวทิต่อสิ่งนั้น ๆ และสวคเพื่อเป็นมงคลกับตนเอง
4. ความเชื่อทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรม มีความเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกันในสังคม มีขนบธรรมเนียมประเพณีเกิดขึ้น
5. ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจกระทำและไม่กระทำ ทำให้คนเข้มแข็งมีหลัก
ยึดเหนี่ยว

การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544, หน้า 55-68) ได้กล่าวถึงความเชื่อของชาวล้านนา และได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อพอสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงความเชื่อนั้นมาจากอิทธิพลหลายประการ ประกอบด้วย

1. มีอำนาจที่แพร่เข้ามาจากภายนอก ได้แก่ ศาสนา ความคิด และระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ที่มากับการศึกษาสมัยใหม่
2. เศรษฐกิจในระบบทุนนิยม และกระแสประชาธิปไตยที่ถือหลักความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์
3. การพัฒนาของท้องถิ่นที่ถูกกำหนดจากภายนอก การเปลี่ยนแปลงนี้ได้ผลกับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการนับถือผี หรือสิ่งที่ผู้เชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติมีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้คน

★ ความเชื่อทางศาสนาของชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอ

ณรงค์ชัย หมั่นศึกษา (2539, หน้า 28-31) ได้อธิบายถึงพระเจ้าในศาสนาของชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอไว้ พอที่จะสรุปได้ว่าชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอมีการนับถือผีหรือเทพเจ้า (คำทิดำตอ: Taj hti taj tau) คือเชื่อว่าเป็นผู้อยู่เหนือธรรมชาติ มีพลังอำนาจ คุณลักษณะของคำทิดำตอ เป็นจิต เป็นวิญญาณเที่ยงแท้ หรือขั้ว เป็นผู้สร้างและเจ้าของสรรพสิ่ง และยังเชื่อว่าจะช่วยประทານพร อาหารอย่างอุดมสมบูรณ์ ให้ความคุ้มครองดูแลเมื่อทำความดี แต่เมื่อมนุษย์ปฏิบัติไม่ดีเทพเจ้าจะพิโรธ มีผลทำให้เกิดภัยพิบัติ โรคภัยไข้เจ็บ ตลอดจนความเดือดร้อนอื่นแก่มนุษย์ จะเห็นได้ว่าผีหรือเทพเจ้าของชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอมีอิทธิพลทั้งการให้ และในขณะเดียวกันก็จะเป็นผู้ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ให้อยู่ในกรอบศีลธรรมที่ดี หรือหากกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผีหรือเทพเจ้ามีอิทธิพลด้านศรัทธา และความเกรงกลัวไปพร้อม ๆ กัน จึงมีผลต่อการปฏิบัติตนหรือการดำรงชีวิตเป็นอย่างมาก กล่าวคือ

1. อิทธิพลด้านความศรัทธา ชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอจะแสดงออกทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันด้วยการไม่เบียดเบียน การไม่ทำร้ายและอยู่ร่วมกับธรรมชาติแวดล้อมอย่างประสานกลมกลืน การทำลายธรรมชาติจะต้องมีพิธีขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือคำทิดำตอก่อน นอกจากนี้ชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอยังต้องขอขมาต่อคำทิดำตอ ในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุหรือประสบเคราะห์ ซึ่งเป็นการแสดงออกด้วยความเคารพ

2. อิทธิพลด้านความเกรงกลัว ชาวปกาเกอะญอมีความรู้สึกลัวว่าต้องระมัดระวังตัวอยู่เสมอ เพื่อไม่ให้กระทำความผิดต่อคำทิดำตอ หรือไม่กระทำการที่เป็นการลบหลู่ หากปรากฏว่ามี

การเจ็บป่วย หรือเกิดภัยต่าง ๆ ทำให้ชาวปกากะญอเชื่อว่ามีคนไปกระทำการลบหลู่ต่อคำพิคำตอ จำเป็นต้องทำการขอขมาลาโทษ โดยให้หัวหน้าหมู่บ้านเป็นผู้ประกอบพิธี หรือหากมีปัญหาขึ้นในหมู่บ้านแล้วไม่สามารถแก้ปัญหานั้นได้ จะมีพิธีสาบานต่อหน้าคำพิคำตอให้ช่วยจัดการ กรณี เช่นนี้ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญและเป็นสิ่งที่น่ากลัว จึงพยายามละเว้นไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ดีหรือสร้างปัญหาระหว่างกันหมู่บ้าน เพราะปกากะญอเชื่อว่าหากคำพิคำตอลงโทษแล้วจะมีผลถึงชั่วลูกชั่วหลานหรือเครือญาติ และจะถูกรังเกียจจากสังคมจะไม่มีใครคบค้าสมาคมด้วย

จากแนวคิดความเชื่อทางศาสนาที่อธิบายมาทั้งหมดข้างต้น แสดงให้เห็นว่าความเชื่อต่อศาสนามีผลต่อการปฏิบัติตน การดำเนินชีวิตของตนร่วมกับคนอื่นในสังคม นอกจากนี้ บทบาทของศาสนาที่มีต่อสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และอาชีพ ก็มีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้ที่มีความเชื่อได้เช่นกัน

✕ 2. แนวคิดการขัดเกลากายทางสังคม

การขัดเกลากายทางสังคมและความหมาย

พฤทธิสถาน ชุมพล (2535, หน้า 64-65) กล่าวว่า การขัดเกลากายทางสังคม เกี่ยวเนื่องแก่คำถามที่ว่าบุคคลเรียนรู้อะไร เมื่อไรและอย่างไร เกี่ยวกับสังคมของเขาและเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคม

สุพัตรา สุภาพ (2541, หน้า 47) และสุพัตรา สุภาพ (2544, หน้า 37-38) กล่าวว่า การขัดเกลากายทางสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องประสบตลอดชีวิต เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม แต่มนุษย์ไม่ได้เป็นสัตว์สังคมมาโดยกำเนิด เพราะมนุษย์ยังไม่มีพัฒนาการบางอย่างที่จำเป็นต่อการอยู่รอด ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงจำต้องผ่านกระบวนการขัดเกลากายทางสังคมเพื่อความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริงโดยต้องผ่านกระบวนการนี้ตลอดชีวิต เพราะกระบวนการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นด้านความเชื่อ ทักษะ คุณค่า ประเพณี กฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคมหนึ่ง ๆ กำหนดไว้เพื่อให้บุคคลมีแบบแผนความประพฤติ ที่สอดคล้องกับกลุ่ม

ในด้านความหมายของการขัดเกลากายทางสังคมนั้น ปาณิ จิตวัฒนา (2542, หน้า 71) ให้ความหมายไว้ว่า คือ กระบวนการ (Process) ที่สังคม หรือกลุ่ม สังสอนโดยตรงหรือโดยอ้อมให้ผู้ที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้และรับเอาระเบียบวิธี กฎเกณฑ์ ความประพฤติ และค่านิยมต่าง ๆ ที่กลุ่มหรือสังคมได้กำหนดไว้เป็นระเบียบของความประพฤติและความสัมพันธ์ของสมาชิกของกลุ่มหรือสังคมนั้น ในขณะที่ สุพัตรา สุภาพ (2541: 48) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกระบวนการทางตรงหรือทางอ้อมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ ได้เรียนรู้คุณค่า กฎ

เกณฑ์ ระเบียบ แบบแผนของกลุ่มหนึ่ง ๆ กำหนดหรือวางไว้เพื่อเป็นแบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน และให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง ส่วน ณรงค์ เส็งประชา (2537, หน้า 45) ให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการปลูกฝังบรรทัดฐานของกลุ่มให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมทั้งนี้เพื่อให้เขาอยู่ร่วมและทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ดี ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า การขัดเกลาทางสังคมคือ วิธีการการสร้างคุณค่าของมนุษย์ภายใต้กรอบ กฎเกณฑ์ ในการปฏิบัติตนภายใต้ค่านิยมหรือ แบบแผนที่สังคมนั้น ๆ กำหนดไว้

➤ แนวคิดที่เกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม

พฤทธิสถาน ขุมพล (2535, หน้า 65-68) ได้กล่าวว่า แนวคิดที่เกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมนั้น มีหลายแนวคิดด้วยกัน ที่สำคัญ ๆ ประกอบด้วย 3 แนวคิดคือ

1. การขัดเกลาทางสังคมที่เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมระหว่างคนรุ่นหนึ่งกับคนอีกรุ่นหนึ่ง เช่น ระหว่างพ่อ แม่ กับลูก เป็นต้น แนวคิดนี้ใช้อธิบายสำหรับการดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรม

2. การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการควบคุมแรงคลใจส่วนบุคคล แนวคิดนี้เห็นว่าเป็นกระบวนการจำกัดขอบเขตแรงกระตุ้นทางธรรมชาติของบุคคลที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ซึ่งหากปล่อยให้มีผลต่อพฤติกรรมโดยลำพังแล้วอาจทำให้เกิดความระส่ำระสายในสังคมได้ กระบวนการนี้จึงทำหน้าที่หล่อหลอมให้บุคคลผันแปรพฤติกรรม ซึ่งเกิดจากแรงกระตุ้นทางธรรมชาตินั้น ๆ ไปในทางซึ่งเป็นที่สังคมพอจะยอมรับได้

3. การขัดเกลาทางสังคมเป็นการเตรียมบุคคลเข้ารับบทบาทต่าง ๆ ในสังคม แนวคิดนี้เห็นว่ากระบวนการนี้ เป็นกระบวนการทางสังคมที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลประพฤติปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม ความคิดนี้มีจุดเริ่มต้นจากการมองว่า การที่สังคมดำรงโครงสร้างของมันอยู่ได้ก็ด้วยการที่สามารถหาบุคคลต่าง ๆ มาสวมบทบาทต่าง ๆ ในสังคมได้ เช่น เป็นครู เป็นทหาร เป็นหมอ เป็นวิศวกร ฯลฯ

✕ การขัดเกลาทางสังคมนั้น สุพัตรา สุภาพ (2544, หน้า 38-39) ปาณิ จิตติวัฒนา (2542, หน้า 73-74) กล่าวว่า โดยทั่วไปมีหลักและจุดมุ่งหมายสำคัญ 4 ประการคือ

1. การปลูกฝังระเบียบวินัย คือ ต้องการบุคคลยอมรับในระเบียบ กฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด แม้ว่าอาจจะฝืนใจหรือไม่เต็มใจทำ ระเบียบวินัยจึงเป็นพื้นฐานที่บุคคลถูกขัดเกลาให้ปฏิบัติตั้งแต่วัยต้นของชีวิตในกิจกรรมชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้ใหญ่ควรทำเป็นแบบอย่างสม่ำเสมอและมีความยืดหยุ่นอย่างมีเหตุผล เพราะมีผลต่อบุคลิกภาพเป็นอย่างมาก

2. การปลูกฝังความมุ่งมั่น คือ การช่วยให้บุคคลมีกำลังใจทำตามระเบียบวินัยต่าง ๆ โดยปกติจะเป็นวินัยที่บุคคลไม่ค่อยอยากปฏิบัติ แต่ความมุ่งมั่นจะช่วยให้บุคคลมีความมุ่งมั่นและยอมรับระเบียบวินัยที่ต้องปฏิบัติเพื่อสู่ลุล่วงความต้องการในอนาคต ความมุ่งมั่นนั้นคือความมุ่งมั่นที่บุคคลที่ได้รับจากสังคมหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ ได้ถ่ายทอดคุณค่าทางสังคมนั้นมาถึงตัวบุคคล

3. การสอนให้มีทักษะ เป็นการเตรียมบุคคลให้มีความชำนาญเฉพาะอย่าง เพื่อสังคมจะได้ประโยชน์จากทักษะนั้น เรื่องทักษะนี้เป็นสิ่งที่เน้นและขัดเกลากันในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นสังคมที่เจริญหรือล้าหลังก็ตาม โดยในสังคมที่ล้าหลังจะเรียนรู้ด้วยการลอกเลียนแบบหรือสัมผัส ในชีวิตจริง ในขณะที่สังคมที่เจริญแล้วจะสอนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการด้วยการเรียนจากสถาบันต่าง ๆ ทำให้บุคคลมีความถนัดเฉพาะอย่างในการที่จะประกอบอาชีพหรือช่วยเหลือกัน ต่อไป สังคมจึงเป็นที่ยูบรวมของบุคคลหลายอาชีพซึ่งมีทักษะแตกต่างกันออกไป และได้อาศัยความแตกต่างกันนี้พึ่งพาอาศัยกัน สร้างสรรค์ความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคมให้ดียิ่งขึ้น

4. การสอนให้รู้จักบทบาทและทัศนคติต่าง ๆ คือ การให้บุคคลได้รับการอบรมให้เรียนรู้เกี่ยวกับระเบียบสังคมตั้งแต่วัยต้นของชีวิตและลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้สามารถแสดงบทบาทหรือวางตนได้อย่างเหมาะสมตามวาระและโอกาสต่าง ๆ

จากหลักและจุดมุ่งหมายของแนวคิดการจัดเกลาสังคม 4 ประการนั้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความคิดเห็นของ พัทธา สายหู (2544, หน้า 118-119) จะทำให้เห็นว่า การจัดเกลาทางสังคมเป็นแนวคิดที่นำไปใช้ได้ในทุกสังคมเพราะเป็นแนวคิดสำคัญและมีอิทธิพลต่อการจัดและรักษาของระเบียบของสังคม กล่าวคือ ช่วยสร้างบทบาทและสถานภาพของบุคคลในสังคมให้อยู่ในครรลองของตนเองที่อาจแตกต่างกันไป แต่บุคคลจะต้องปฏิบัติและกระทำตนให้ถูกต้องตามบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งการจะทำให้ถูกต้องและดี ต้องได้รับการอบรมบ่มนิสัยจากผู้ที่เป็นตัวแทนทางสังคม การอบรมบ่มนิสัยนี้คือ วิธีพื้นฐานที่จะช่วยจัดระเบียบของสังคม ซึ่งบรรทัดฐานของสังคมนั้น จาริส นวลนิม (2540, หน้า 52-53) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกฎเกณฑ์หรือแบบแผนพฤติกรรมที่คาดหวังให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติในสถานการณ์หนึ่ง ๆ บรรทัดฐานจะเป็นเครื่องชี้ทางสังคมให้แก่สมาชิกทั้งในด้านความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกในการดำรงชีวิตในสังคม บรรทัดฐานในที่นี้จึงถูกแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ วิถีชาวบ้าน จารีต และกฎหมาย

ตัวแทนของการขัดเกลาทางสังคม

องค์กรที่ทำหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคมให้แก่สมาชิกของสังคม ประกอบด้วย สถาบันครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน กลุ่มอาชีพ สื่อมวลชน และองค์กรศาสนา (สุพัตรา สุภาพ, 2544, หน้า 42-45) ดังนี้

1. สถาบันครอบครัว

เป็นสถาบันพื้นฐานที่ขัดเกลามนุษย์ให้รู้ว่า สิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ หรืออะไรถูกอะไรผิด เป็นต้น เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างลึกซึ้งและมีอิทธิพลต่ออารมณ์ ทัศนคติ และความประพฤติของเด็กเป็นอย่างมากยิ่ง พงษ์ทิสาณ ชุมพล (2535, หน้า 70-71) ระบุว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันขัดเกลาก่อนปฐมภูมิ ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้ถูกผิดตามความหมายของวัฒนธรรมนั้น ๆ รวมทั้งเรียนรู้พฤติกรรมบางประการ ที่เป็นแบบแผนในการแสดงบทบาทที่เหมาะสมสำหรับวัยเด็กและเพศของตน พัทยา สายหู (2544, หน้า 150-151) ก็กล่าวถึงในทำนองเดียวกันและให้เหตุผลว่าสถาบันครอบครัวรวมถึงเครือญาติเป็นสถาบันพื้นฐานที่มนุษย์ต้องผ่านมาตั้งแต่เริ่มต้น สถาบันนี้มีจุดมุ่งหมายและวิธีการสืบความสัมพันธ์ที่ไม่ซ้ำกับองค์กรอื่น วารุณี ภูริสินสิทธิ์ (2543, หน้า 71, 74) อธิบายให้เห็นว่าสถาบันครอบครัวมีอิทธิพลต่อบุคคลมากที่สุดเพราะมีความสัมพันธ์กับหลายทางทั้งทางชีวะและมีความเกี่ยวพันทางกฎหมายและจารีตประเพณี และนำไปสู่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเครือญาติที่ใหญ่ หน้าที่ของครอบครัวที่สำคัญที่สุดคือ การมีอิทธิพลต่อการกล่อมเกลาด้วยการให้ การอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดวัฒนธรรมเพื่อให้สมาชิกใหม่เป็นที่ยอมรับของสังคม มีหน้าที่ในการให้การปกครองเด็กและให้การโอบอุ้มทางจิตใจและอารมณ์ สุพัตรา สุภาพ (2544, หน้า 42) เห็นว่าการให้การอบรมของครอบครัวนั้นทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมทางตรงก็คือเป็นการบอกกันตรง ๆ ว่าต้องทำตัวอย่างไรเพื่อจะได้วางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมการบอกกันโดยตรงนี้ บางครั้งจะมีทั้งการให้รางวัลและการลงโทษ ส่วนการอบรมทางอ้อมเป็นการอบรมแบบไม่ได้ทำเป็นทางการ อาจจะเป็นการเลียนแบบหรือรับเข้าไปโดยไม่รู้ตัว เช่น พ่อแม่สกปรก ลูกก็สกปรก พ่อแม่ชอบใช้คำหยาบ ลูกก็ใช้คำหยาบด้วย เป็นต้น

ผลของการกล่อมเกลาจากสถาบันครอบครัวนั้น สุรางค์ โค้วตระกูล (2541, หน้า 77-93) ได้อธิบายให้เห็นว่าพัฒนาการสังคมของเด็กมักจะขึ้นกับการอบรมเลี้ยงดูทางบ้าน บางครอบครัว มักจะสนับสนุนและให้แรงเสริมพฤติกรรมของเด็กที่เรียบร้อยและเงียบ บางครอบครัวให้แรงเสริมพฤติกรรมที่ค่อนข้างก้าวร้าว แต่ที่สำคัญที่สุดคือ ความรักและความอบอุ่นที่เด็กได้รับจากพ่อแม่ ทำให้เด็กกล้าที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กบางคนมาจากบ้านที่พ่อแม่ใช้อำนาจและใช้การขู่ ทำโทษอยู่ตลอดเวลา ทำให้เด็กมีความกลัวไม่กล้าที่จะอยู่ใกล้

และเมื่ออยู่โรงเรียนก็จะพยายาม หลีกเลี้ยงที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่และเพื่อนร่วมวัย จำเป็นต้องอาศัยบทบาทของสถาบันจัดเกลาอื่นช่วยส่งเสริมให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นอีกทางหนึ่ง แต่ปัจจุบันสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวทำให้สถาบันครอบครัวในสังคมที่มีแต่การแข่งขันเปลี่ยนแปลงไป นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์ (2543, หน้า 125) เห็นว่าปัจจุบันพ่อแม่ก็มีเวลาน้อยลงเพราะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจระยะเวลาการทำงานก็ยาวนานขึ้นจึงทำให้มีเวลาในการดูแลเอาใจใส่ลูกน้อยลง จึงต้องจ้างคนอื่นมาเลี้ยงดูแทน ซึ่งคนเลี้ยงเหล่านี้ส่วนมากมักเป็นคนขาดการศึกษา ขาดการเรียนรู้ทางสังคมที่ดี เด็ก ๆ ในปัจจุบันจึงขาดรูปแบบที่ดีและที่ควรจะเป็น จึงเป็นสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขเพราะผลของการจัดเกลาที่ผิดแผกไปสามารถสร้างปัญหาพฤติกรรมของเด็กในวัยต่อ ๆ ไปเป็นอย่างมาก

2. กลุ่มเพื่อน

พฤทธิสาณ ชุมพล (2535, หน้า 74) กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะเท่าเทียมกันและมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นต่อกัน เป็นตัวแทนในการจัดเกลาทางสังคมขึ้นปฐมภูมิอีกตัวแทนหนึ่ง ที่มีความสำคัญสำหรับบุคคลตั้งแต่วัยรุ่นเป็นต้นไป และมีอิทธิพลต่อไปตลอดชีวิต สุพัตรา สุภาพ (2544, หน้า 42-43) ระบุว่ากลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มที่มีอายุระดับใกล้เคียงกัน โดยอาจจะรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อนธรรมดาจนถึงชมรม สมาคมที่ตนสนใจ เช่น เพื่อนร่วมชั้น ชมรมฟุตบอล ฯลฯ กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อทัศนคติของวัยรุ่นเป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กวัยนี้มีแนวโน้มต้องการอยู่ร่วมกับเพื่อนที่มีรสนิยมใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านความคิดการแต่งกายหรือแบบของการแสดงออกเพื่อให้เพื่อนยอมรับตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มจะได้ไม่รู้สึกผิดแผกไปจากกลุ่ม การคบเพื่อนดีจึงมีความหมายในวัยนี้ หากคบเพื่อนไม่ดี อาจจะเสียคนได้ง่าย เพื่อนจึงอาจจะสอนเด็กให้ทำตามกฎเกณฑ์ที่สังคมต้องการ หรือในทางตรงข้ามสอนเด็กให้ทำอะไรฝืนกฎเกณฑ์ของสังคมเพราะวัยนี้ชอบลองดูว่าผู้ใหญ่ เอาจริงแค่ไหน ถ้าเอาจริงก็ไม่กล้า ถ้าไม่เอาจริงก็อย่าลองดู แต่ถ้ามีการกดดันหรือลงโทษอย่างจริงจังก็จะไม่กล้าทำต่อไป อย่างไรก็ตาม พัทยา สายชู (2544, หน้า 151-152) กล่าวว่าความสำคัญของสถาบันเพื่อนนั้นก็ค่อนข้างสำคัญเท่าๆ กับสถาบันครอบครัว ทั้งนี้เพราะสถาบันนี้ทำให้ทุกคนเลือกสัมพันธ์กับผู้อื่น แม้ว่าความเป็นเพื่อนในวัยต้นของชีวิตจะมีความหมายซาบซึ้งกว่าที่มีต่อมาในวัยหลังก็ไม่ได้หมายความว่าสถาบันเพื่อนจะหมดความสำคัญไป แต่กลายมาเป็นเรื่องของการรวมกลุ่มสมาคมต่าง ๆ ที่อาศัยความผูกพันอาศัยร่วมกันเป็นสำคัญ

สุรางค์ ใ้วตระกูล (2541, หน้า 77-93) ได้อธิบายลักษณะของเด็กในวัยต่าง ๆ ในรายละเอียดดังกล่าวพบว่า บทบาทของเพื่อนและบุคคลรอบข้างมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการ

ด้านอารมณ์และสังคมทุกช่วงพัฒนาการ ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยเติบโต เด็กตั้งแต่วัย 3-6 ปี เด็กเริ่มยอมรับเพื่อน ในวัย 6-12 ปี เป็นช่วงที่เริ่มมีความรู้สึกที่เพื่อนจะไม่ชอบ จึงมีการควบคุมพฤติกรรมการแสดงออกของตนเองมากขึ้น จนกระทั่งเมื่อก้าวเข้าสู่วัยรุ่นหรืออายุระหว่าง 12-18 ปี เป็นวัยที่เพื่อนเริ่มมีบทบาท วัยนี้จะคบเพื่อนที่มีความสนใจและมีค่านิยมร่วมกัน การคบเพื่อนของวัยรุ่นหญิงมักจะจริงจังและมีเพื่อนสนิทที่จะปรับทุกข์สุขกันได้ ส่วนวัยรุ่นชายจะเป็นเพื่อนที่ร่วมสนุก แต่ไม่สนิทเหมือนเพศหญิง วัยนี้เป็นวัยที่มีการเลียนแบบทั้งด้านการแต่งตัว ความประพฤติ การใช้ภาษา รวมทั้งความเชื่อและค่านิยมการคบเพื่อนนับว่าเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญหากคบเพื่อนไม่ดี จำเป็นต้องอาศัยบทบาทของสถาบันครอบครัวและสถาบันโรงเรียนสนับสนุนอีกทางหนึ่งด้วย และเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นผู้ใหญ่ก็มีการคบเพื่อนในอีกรูปแบบหนึ่งคือการคบเพื่อนในลักษณะของการแสวงหากลุ่มสังคมตามที่ตนเองสนใจ จากการอธิบายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการคบเพื่อนมีส่วนสำคัญต่อการแสดงออก พฤติกรรมทางสังคมของบุคคลเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุดังกล่าวจึงถูกจัดเป็นองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการขัดเกลาความรู้สึกนึกคิดให้แก่มนุษย์ ด้วยความห่วงใยในการคบเพื่อนของเด็กและวัยรุ่น พงศพิศ ธรรม (2535, หน้า 74) ได้อธิบายให้เข้าใจเพิ่มเติมว่าในสังคมสมัยใหม่ความสัมพันธ์ในทางเครือญาติมีความสำคัญน้อยลง อีกทั้งครอบครัวเองก็ขาดความสามารถในการเตรียมบุคคลเข้าสู่บทบาทต่าง ๆ ในสังคมซึ่งมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น สถาบันเพื่อนจึงเป็นตัวกลาง ในการเชื่อมโยงบุคคลเข้ากับสถาบันต่าง ๆ ได้ดีกว่าจึงเข้ามาเสริมหรือแทนที่ครอบครัวในการขัดเกลาทางสังคม

3. โรงเรียน

โรงเรียนเป็นเสมือนบ้านที่สองของเด็กในการที่จะได้รับความรู้ความถนัดต่าง ๆ และวิชาการต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันโรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญในเรื่องการให้การขัดเกลาแก่เด็กตลอดจนทำให้เด็กมี โอกาสพบปะสมาคมกับเพื่อนในวัยเดียวกัน พงศพิศ ธรรม (2535, หน้า 77-78) เห็นว่าสังคมสมัยใหม่เช่นปัจจุบันนี้สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น สถาบันการศึกษาเป็นตัวแทนซึ่งทำหน้าที่ควบคู่ไปกับตัวแทนอื่น ๆ คือ ครอบครัว และกลุ่มเพื่อน จนสามารถกล่าวได้ว่าสถาบันโรงเรียนเป็นตัวแทนในการกล่อมเกลาทางสังคมให้แก่เยาวชนอย่างเป็นทางการมากกว่าสถาบันครอบครัว คือ สถาบันการศึกษาจะให้การขัดเกลาทางสังคมให้แก่นักเรียนโดยอาศัยหลักสูตรการเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้รับการถ่ายทอดลักษณะหน้าที่ของพลเมือง ความรู้ทางการเมือง ได้รับการปลูกฝังให้เด็กเคารพกฎเกณฑ์และกติกาซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีพในอนาคต

การมีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ การปลูกฝังให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เป็นต้น ดังนั้น สุพัตรา สุภาพ (2544, หน้า 43) จึงเห็นว่า โรงเรียนจึงมีอิทธิพลและมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก เพราะเด็กสมัยใหม่มักจะใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นระยะเวลานาน โดยเฉพาะลูกหลานของชนชั้นกลางและคนมั่งมีซึ่งนิยม ให้ลูกศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ เพื่อความก้าวหน้าของชีวิต โรงเรียนมีโอกาสรหล่อหลอมทัศนคติ นิสัยใจคอของเด็กได้ไม่ยาก เนื่องจากเด็กต้องศึกษาเล่าเรียนหลายปีในแต่ละระดับ ทำให้เด็กได้รับคุณค่าและความรู้บางอย่างทั้งแบบรู้ตัวและไม่รู้ตัว

จรัส นวลนิ่ม (2540, หน้า 79-80) เห็นว่า สถาบันการศึกษาจะทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ วัฒนธรรมของตนให้คงอยู่ และให้ความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ เฉพาะด้าน โรงเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นของสังคม อันเป็นเครื่องแสดงถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างการศึกษา กับสังคม เพราะโรงเรียนจึงมีหน้าที่สำคัญ 6 ประการ ดังนี้คือ

ประการแรก รักษาและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม คือ โรงเรียนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ค่านิยมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง จะเห็นได้จากมีหลักสูตร การสอนวิชาประวัติศาสตร์ ศิลธรรม ศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ

ประการที่สอง ส่งเสริมการเรียนรู้ในการเข้าสังคม คือ โรงเรียนจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัย ความสามารถ และความเหมาะสมของนักเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม โรงเรียนเปรียบเสมือนสังคมย่อย ๆ ที่จำลองสังคมใหญ่ จำลองบทบาทและหน้าที่ในชีวิตจริงของสังคมใหญ่

ประการที่สาม ผสมผสานความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม คือ ทำหน้าที่ทางการเมืองที่จะช่วยให้สังคมมีความเข้าใจตรงกันและสื่อสารสัมพันธ์กันได้ด้วยการสอนให้เรียนรู้ในเรื่องเดียวกัน สร้างบุคลิกภาพเฉพาะขึ้นในสังคม สอนการใช้ภาษาเดียวกัน อันจะนำไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติได้เป็นอย่างดี

ประการที่สี่ ส่งเสริมการพัฒนาของปัจเจกชน คือ เน้นการพัฒนาบุคลิกภาพและความเป็นอยู่ของแต่ละคนในสังคม ด้วยการให้ความรู้พื้นฐานเพื่อการดำรงอยู่และเพื่ออาชีพ รวมทั้งส่งเสริมสมรรถภาพของมนุษย์

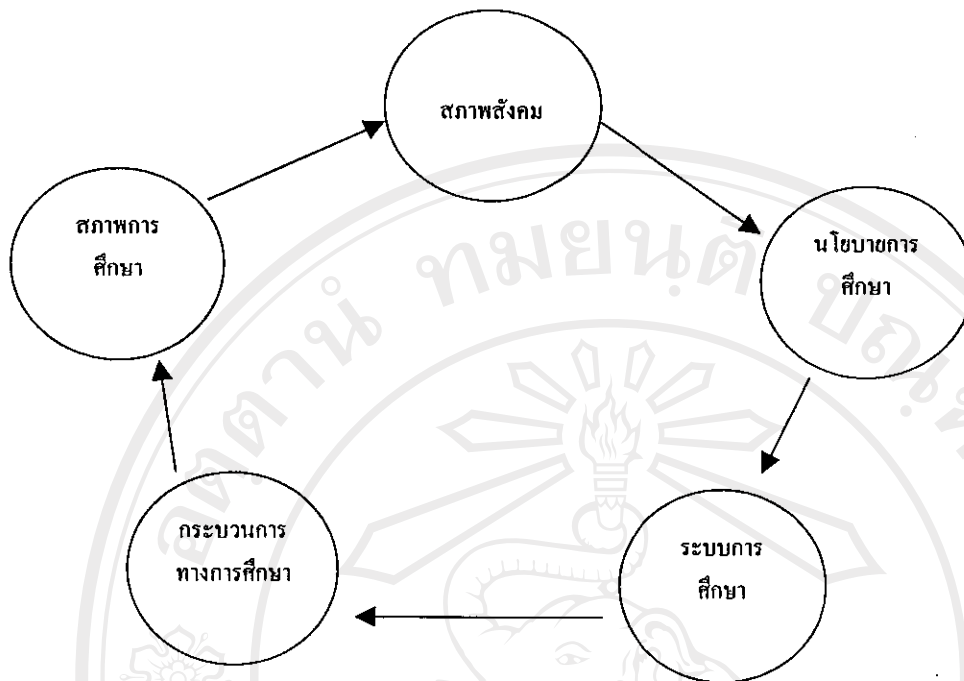
ประการที่ห้า กำหนดความสามารถเฉพาะทาง คือ การให้การศึกษาเฉพาะด้านแก่สมาชิกของสังคม เพื่อส่งเสริมให้แต่ละคนเจริญก้าวหน้าไปตามทิศทางของเขา บทบาทของโรงเรียนในด้านนี้จะครอบคลุมถึงการเป็นแนวทางให้สมาชิกของสังคมได้มีโอกาสเปลี่ยนฐานะทางสังคม

ประการที่หก บทบาทในการนำการเปลี่ยนแปลง คือ โรงเรียนมีบทบาทในการพัฒนา ค่านิยมเดิมและเสริมค่านิยมใหม่ให้แก่สังคม นั่นคือโรงเรียนจะต้องมีส่วนช่วยในการประยุกต์ และปรับปรุงค่านิยมเก่าให้เข้าและสอดคล้องกับค่านิยมใหม่ที่ต้องการสร้างขึ้น

จากหน้าที่สำคัญทั้ง 6 ประการของโรงเรียน จำรัส นวลนิ่ม (2540, หน้า 86-87) ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาับสังคมไว้ว่า

1. สภาพสังคมในช่วงเวลาหนึ่งเวลาใด ส่งผลให้มีการกำหนดนโยบายทางการศึกษาขึ้น
2. อาศัยนโยบายทางการศึกษาที่กำหนดจากสภาพของสังคมในช่วงเวลานั้นมาสร้างเป็นระบบการศึกษาขึ้น คือการสร้างระบบโรงเรียนประเภทต่าง ๆ ทั้งในระบบและนอกระบบ
3. จากกระบวนการศึกษาที่ได้กำหนดขึ้นเป็นโรงเรียนประเภทต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องกำหนดกระบวนการทางการศึกษาขึ้น คือ การกำหนดหลักสูตรในระดับต่าง ๆ หลักสูตรของวิชา ตลอดจนแผนการสอนและแบบเรียน เป็นต้น
4. จากกระบวนการทางการศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ และกระทำต่อเนื่องกันไปเป็นระยะเวลาหนึ่ง ทำให้เห็นสภาพของการศึกษาในสังคมนั้น ซึ่งมีผลต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมไปเรื่อย ๆ เมื่อสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่กระบวนการศึกษาก็ยังไม่ได้เปลี่ยน หรือยังไม่ได้ปรับให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงนั้น ก็มีความจำเป็นจะต้องกำหนดนโยบายทางการศึกษา ขึ้นใหม่อีกครั้ง

จากความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและสังคม 4 ประการข้างต้น สามารถแสดงความสัมพันธ์ดังแผนภาพข้างล่างนี้

แผนภาพที่ 1 วิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับสังคม

4. กลุ่มอาชีพ

สุพัตรา สุภาพ (2544, หน้า 43) อธิบายว่ากลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในสังคมแต่ละกลุ่มอาชีพจะมีคุณค่าหรือระเบียบกฎเกณฑ์ไปตามอาชีพของตน แต่ละอาชีพจึงมีบุคลิกลักษณะแตกต่างกันไป

การอบรมในวัยนี้จึงเป็นวัยที่ค่อนข้างจะเป็นผู้ใหญ่แล้ว การขัดเกลาจึงอาจจะยากกว่าเด็ก เพราะเมื่อผ่านมาถึงระดับนี้แต่ละคนมีความนึกคิดเป็นแบบฉบับของตนเองอยู่ในใจแล้ว

5. ตัวแทนทางศาสนา

สุพัตรา สุภาพ (2544, หน้า 43) เห็นว่าสถาบันศาสนาเป็นตัวแทนที่ขัดเกลาคนหรือแนวทางให้คนที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อเป็นเป้าหมายในการกระทำโดยเฉพาะศาสนาพุทธได้สอนให้คนเราอยู่ในความไม่ประมาท เพราะหลายสิ่งหลายอย่างในโลกไม่มีความแน่นอน จึงต้องยึดมั่นในสิ่งดีงาม มีศีลธรรม จริยธรรมและความประพฤติในทางที่ถูกที่ควร ศาสนาจึงมีส่วนสร้างเจตคติที่ดี มีจิตใจงดงาม มีพฤติกรรมที่ประกอบด้วยคุณธรรม ความสุจริต ซึ่งช่วยให้บุคคลเข้าใจความจริงแห่งชีวิตและความสามารถระงับความตึงเครียด หรือขจัดความฟุ้งซ่านหรือทุกข์ได้ ซึ่งตัวแทนทางศาสนา ได้แก่ วิศวอาราม พระ นักบวช ผู้สอนศาสนาหรือ

ผู้เผยแพร่ศาสนาพยายามที่จะช่วยขัดเกลากำหนดให้บุคคลได้เป็นไปตามครรลองที่มุ่งหมายไว้ เช่น เดียวกับการกล่าวของ ทินพันธุ์ นาคะตะ (2544, หน้า 1-2) ที่ระบุว่าศาสนามีส่วนช่วยในการกล่อมเกลาคิดใจ ลักษณะนิสัยของคน การให้บริการตามความจำเป็นตามความต้องการของประชาชน การปลูกจริยธรรมหรือศีลธรรมแก่ประชาชนและเยาวชนตามหลักของศาสนา

แนวความคิดของศาสนาจึงเป็นพลังให้บุคคลยอมรับหรือไม่ยอมรับสิ่งต่าง ๆ คุณค่าหรือที่มาจากศาสนา จึงเป็นเสมือนเครื่องกลั่นกรองความรู้สึกรู้สึกของบุคคลโดยเฉพาะวัด มีอิทธิพลต่อบุคคลไม่น้อย ถ้าบุคคลใกล้ชิดวัดมากเท่าไร ก็จะได้รับเจตคติและแนวความคิดมากขึ้นเท่านั้น วัดและพระสงฆ์จึงช่วยขัดเกลากำหนดความประพฤติของบุคคล และสิ่งเหล่านี้เองเป็นอิทธิพลทางจิตวิทยาซึ่งได้ช่วยสร้างบุคลิกภาพของบุคคล สำหรับบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างใกล้ชิด ศาสนาก็มีอิทธิพลไม่น้อยเพราะหลักศีลธรรมหรือจริยธรรมของโลกมาจากศาสนา หลักจริยธรรมต่าง ๆ เหล่านี้กลายเป็นหลักของกฎหมายทั้งทางแพ่งและทางอาญาทุกคนจึงต้องปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นข้อห้ามที่ขยับยั้งการกระทำของบุคคล สิ่งเหล่านี้ออกมาในรูปแบบขนบธรรมเนียมประเพณี มรรยาทที่ปฏิบัติกันอยู่โดยทั่วไปในปัจจุบัน

6. สื่อมวลชน

สุพัตรา สุภาพ (2544, หน้า 44) อธิบายว่า สื่อมวลชนมีหลายประเภท เช่น วิทียูทูป ทรูทอล์ก หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ เป็นต้น ซึ่งมีส่วนในการขัดเกลากำหนดทางสังคมแก่นุชนในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ความคิด ความเชื่อแบบของความประพฤติ เพราะสื่อมวลชนมีทั้งการให้ความรู้และความเพลิดเพลิน โดยเฉพาะอิทธิพลของสื่อมวลชนที่สำคัญคือการให้ข่าวสาร ข่าวสารนี้มักเป็นลายลักษณ์อักษรและ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารนั้นไม่ว่าจะเป็นนักเขียน บรรณาธิการ และผู้จัดทำมีส่วนช่วยครอบครัวยุ วัยเรียนในการขัดเกลากำหนด เช่นเดียวกับการอธิบายของ พงศทิศาณ ชุมพล (2535, หน้า 88) ที่เห็นว่าสังคมสมัยใหม่ สื่อมวลชนได้เข้ามามีบทบาทในการขัดเกลากำหนดทางสังคมมากขึ้น

อิทธิพลของสื่อมวลชนนี้จะมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับภูมิหลังของครอบครัวว่าได้สอนลูกให้รู้จักเหตุผลหรือเลือกเฟ้นข่าวสารต่าง ๆ ได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับเจตคติของแต่ละบุคคลต่อสิ่งที่ตนได้รับ ซึ่งยุภา สุภาพ (2543, หน้า 19-27) ได้อธิบายในเชิงของประสิทธิภาพของสื่อระหว่างสื่อมวลชนกับผู้รับข่าวสาร โดยอธิบายว่าอยู่กับองค์ประกอบ 4 ประการ คือ แหล่งสารหรือผู้ส่งสาร สาร ช่องทางหรือสื่อ และผู้รับสารมีประสิทธิภาพมากเพียงใด ส่วน ประสิทธิภาพของผู้รับสารจากสื่อมวลชนจะมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ คือ

1. ลักษณะทางกายภาพ หรือทางประชากรศาสตร์ และทางเศรษฐกิจ - สังคม ได้แก่ เพศ วัย ระดับการศึกษา ประสบการณ์ อาชีพ รายได้ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น

2. ลักษณะทางจิตวิทยา ได้แก่ ทักษะคิด ความเชื่อ ค่านิยม แรงจูงใจ ความต้องการ ความสนใจ อารมณ์ความรู้สึก สมาธิ ความเข้าใจ เป็นต้น

3. ลักษณะอุปนิสัย ได้แก่ การเปิดตัว - ปิดตัว ใจกว้าง - ใจแคบ พุดเก่ง - พุดน้อย มีความเชื่อมั่นในตนเอง - ขาดความเชื่อมั่น เป็นต้น

4. ประเภทของผู้รับสาร ได้แก่ สมัครงใจหรือสนใจที่จะสื่อสารด้วย ถูกเกณฑ์หรือมอบหมายให้มาสื่อสารด้วย สัญจรไปมาและสนใจเพียงชั่วคราว

อย่างไรก็ตาม สุพัตรา สุภาพ (2544, หน้า 44) เห็นว่าข่าวสารที่ได้รับนั้น มีทั้งการยอมรับหรือไม่ยอมรับ หรือการวางเฉย ไม่ว่าจะเป็นปฏิกิริยาแบบใดก็ตาม ถือว่าเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของคนบางกลุ่ม และต้องการความรู้ของบุคคลอีกส่วนหนึ่ง ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2537, หน้า 426-433) กล่าวว่า เนื่องจากการสื่อสารเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการทางจิตวิทยา กระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม ผลของการสื่อสารจึงมีผลต่อบุคคลได้ชัดเจน 3 ด้าน ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ผลของการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของบุคคล

ก่อนการสื่อสาร	ผลหลังการสื่อสาร	เกิดขึ้นที่	เป็นการเปลี่ยนแปลงระดับ
ไม่รู้ (รู้น้อย)	รู้ (รู้มาก)	head	ความรู้ - ความคิด (พุทธิพิสัย)
ไม่ผูกพัน (ผูกพันน้อย)	ผูกพัน (ผูกพันมาก)	heart	ความรู้สึก-ค่านิยม (เจตพิสัย)
ทำไม่ได้ (ทำได้น้อย)	ทำได้ (ทำได้มาก)	hand	ทักษะการกระทำ (ทักษะพิสัย)

ที่มา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2537, หน้า 433)

จากตาราง 1 สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงพุทธิพิสัย คือ ผลของการสื่อสารทำให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับข่าวสารเกี่ยวกับด้านความรู้ ความคิด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเกิดขึ้นในสมอง ไม่สามารถมองเห็นได้ง่ายนัก เพราะเป็นผลของความสามารถและ

ทักษะทางด้านสมองในการคิดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความรู้ดังกล่าว เกิดจากการสื่อสาร ซึ่งหมายถึงผลของการสื่อสารต่อบุคคลในการเปลี่ยนแปลง พุทธิพิสัยนั้นเกิดขึ้น ในส่วนสมองเป็นสำคัญ ผลในลักษณะนี้อาจอยู่ในรูปแบบแฝงที่ไม่ ปรากฏให้เห็นทันทีทันใด แต่อย่างไรก็ตามผลของการสื่อสารได้เกิดขึ้นแล้ว

2. การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงเจตพิสัย ผลของการสื่อสารนั้นเป็นไปตาม เจตนารมณ์ของผู้ส่งสาร โดยผู้ส่งสารเป็นผู้ตั้งต้นในการส่งสิ่งเร้า ไปกระตุ้นผู้รับข่าวสารให้มี พฤติกรรมตอบสนอง การสื่อสารจึงมีผลต่อผู้รับข่าวสาร โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในด้าน ทักษะคิดซึ่งเกิดขึ้น ภายในตัวของผู้รับข่าวสาร เพราะทัศนคติเป็นกลุ่มของความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับวัตถุหรือสถานการณ์ ซึ่งรวมตัวกันค่อนข้างถาวรมีผลโน้มน้าวให้บุคคลแสดงปฏิกิริยา ได้ตอบในทางใดทางหนึ่ง การสื่อสารจึงถูกยกใช้ในฐานะของเครื่องมือการชักจูงใจและ โน้มน้าวใจเป็นจำนวนมาก ผลของการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม ภายในจิตใจ ลักษณะนิสัย คุณธรรม และค่านิยม ซึ่งรวมเรียกว่า “ทัศนคติ” นี้จัดเป็นการ เปลี่ยนแปลงในด้านเจตพิสัย เพราะผลของการสื่อสารเกิดขึ้นในจิตใจอันเกี่ยวข้องกับผูกพันความรู้ สึกนึกคิดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ประกอบด้วย การยอมรับ การตอบสนอง การสร้างค่านิยม การจัด รูปแบบ และการปฏิบัติเป็นนิสัย

3. การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงทักษะพิสัย การเปลี่ยนแปลงทักษะพิสัยนั้น มักเกิด ขึ้นหลังจากการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้รับข่าวสารแล้ว ผลของการสื่อสารที่มุ่งเปลี่ยน พฤติกรรมทางด้านการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับระบบการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ เพื่อพัฒนา ทักษะและความชำนาญในตัวผู้รับสารจำแนกได้ 5 ระดับคือ การเลือกเลียนแบบ การลงมือทำ ตามแบบ การทำได้อย่างถูกต้อง การทำอย่างต่อเนื่องและการทำได้โดยธรรมชาติ ซึ่งการปฏิบัติ ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการรับข่าวสารของบุคคล เพราะข่าวสารทำให้บุคคลเกิดการรับรู้ มี การเตรียมพร้อม มีการตอบสนองตามแนวทางที่กำหนด การปฏิบัติได้ การตอบสนองที่ ชับช้อนเป็นการตอบสนองที่ต้องอาศัยทักษะมาก การดัดแปลงให้เหมาะสม และการริเริ่ม

จากแนวคิดการขัดเกลาทักษะสังคม หรือการกล่อมเกลาทักษะที่อธิบายมาทั้งหมด สรุปได้ว่า กระบวนการดังกล่าวมีความจำเป็นต่อสมาชิกในชุมชนหรือสังคมหนึ่ง ๆ เป็นอย่าง มากเพราะหากปราศจากการเรียนรู้ผ่านกระบวนการที่เหมาะสมแล้วจะทำให้สังคมนั้นเกิด ความวุ่นวาย ไร้กฎเกณฑ์หรือกติกา หน่วยของสังคมที่มีความสำคัญต่อกระบวนการขัดเกลานั้น คือ องค์กรต่าง ๆ ทั้งในระดับครอบครัวจนถึงองค์กรภายนอก หน่วยของสังคมที่เกี่ยวข้องกับ กับการบวนการขัดเกลามีส่วนเข้าไปเกี่ยวกับผู้ได้รับการกล่อมเกลามาในแต่ช่วงเวลาต่างกันไป

ตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่ง เติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งผลของการขัดเกลามีผลต่อความรู้ นึกคิด และการปฏิบัติตนของผู้ได้รับการขัดเกลา

3. แนวคิดการยอมรับ

การยอมรับในสิ่งใหม่ ไม่ว่าความคิดนั้นจะเป็นของใหม่หรือไม่ก็ตาม ขึ้นอยู่กับ การที่บุคคลรับรู้ว่าเป็นของใหม่ หรือโดยความเห็นของบุคคลนั่นเองซึ่งจะเป็นเครื่องตัดสิน การตอบสนองของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้น ถ้าคนเห็นว่าอะไรเป็นสิ่งใหม่สำหรับเขา สิ่งนั้นก็จะเป็น “นวัตกรรม” กระบวนการยอมรับของคนเรานั้น จะยอมรับในกระบวนการตัดสินใจหรือไม่เขา จะต้องเลือกตัวเลือกใหม่อย่างหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ทราบผลที่แน่นอนในสิ่งที่ตนเองเลือก จึงเป็น ลักษณะของการเสี่ยงค่อนข้างมาก แต่แนวคิดของ บุญสม วราเอกศิริ (2529, หน้า 162) เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดการยอมรับนั้น ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม ดังนั้นจำเป็น ต้องได้เรียนรู้แนวความคิด ความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ใหม่ ๆ ก่อน จึงค่อย เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการใช้หรือปฏิบัติตาม ในขณะที่ นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2542, หน้า 42) เห็นว่า เมื่อมีนวัตกรรมหรือสิ่งใหม่ที่น่าจะไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ ต่อมานวัตกรรมนั้นต้องมีการกระจายจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง และเพื่อให้กระจายนวัตกรรม ได้เร็วขึ้น จำเป็นต้องมีวิธีการที่เร่งรัดให้เกิดการแพร่หลายยอมรับ และบางสังคมก็เชื่อว่าถ้า สังคมตนรับสิ่งใหม่ที่ดีได้เร็วกว่าสังคมอื่นก็จะมีความเจริญก้าวหน้ามากกว่า

เหตุผลของการยอมรับนวัตกรรม

Sereno and Mortensen (1970: 269-272) และ นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2542, หน้า 45-46) ได้กล่าวว่าการยอมรับจะยาวนานมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับมูลเหตุของการยอมรับ ดังนี้

1. การยอมรับเพื่อเอาใจผู้สูงใจ ในระบบที่สภาพบุคคลยังต้องพึ่งพามุคคอื่น โอกาสที่จะเกิดการยอมรับเพื่อเอาใจผู้อื่นได้ง่าย การยอมรับเช่นนี้แม้จะเกิดขึ้นได้โดยใช้เวลาไม่มากนักเพราะด้วยความเกรงใจ ก็ยอมรับ ยอมซื้อ ยอมทำตามด้วยจะเอาใจกัน ต่อมาเมื่อหมดภาวะที่ต้องเอาใจหรือเกรงใจก็จะเลิกทำตามสิ่งนั้น จึงคาดได้ว่าการยอมรับเป็นไปไม่ยาวนาน

2. ขอมรับเพื่อเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน ขอมรับเพราะเห็นว่าชื่นชอบและต้องการกระทำตาม เช่น การชอบอาชีพใดอาชีพหนึ่งของนักเรียนทำให้ต้องการประกอบอาชีพในในอนาคต การขอมรับคือพยายามฝึกฝนปฏิบัติตนให้เหมือน เป็นต้น การขอมรับในลักษณะนี้ผู้ขอมรับมีความชอบในสิ่งที่ขอมรับ และการขอมรับลักษณะนี้จะขึ้นยาวตราบเท่าที่ยังมีความนิยมและชอบ

3. การขอมรับเพราะเหมาะสมกับค่านิยมหรือวิถีชีวิตตน เป็นการขอมรับเพราะเห็นคุณค่าของสิ่งที่ขอมรับ เช่น ขอมรับในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ขอมรับคำแนะนำวิถีปฏิบัติเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น การขอมรับลักษณะนี้ค่อนข้างยาวนานเพราะจะเปลี่ยนพฤติกรรม ก็ต่อเมื่อเปลี่ยนระบบค่านิยมของผู้ขอมรับ แต่การเปลี่ยนแปลงค่านิยมนี้เป็นสิ่งที่กระทำได้ค่อนข้างยากเช่นกัน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขอมรับ

กระบวนการขอมรับของบุคคลตามข้อเท็จจริงทั่วไปไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย ดังที่ นรินชัย พัฒนพงศา (2529, หน้า 9) ได้อ้างความเห็นของ Mosher ซึ่งระบุว่ากระบวนการขอมรับจำเป็นต้องมีการเสนอวิทยาการที่ต้องการให้ขอมรับให้แก่ผู้ถูกเสนอไปพิจารณาเสียก่อน ซึ่งผลของการเสนอวิทยาการนั้น ผลลัพธ์ไม่จำเป็นต้องได้รับการขอมรับจากผู้ถูกเสนอเสมอไป จึงอาจมีทั้ง ขอมรับและไม่ขอมรับในวิทยาการนั้น ๆ เขากล่าวว่าการขอมรับหรือไม่ขอมรับนั้นเกิดขึ้นเพราะในกระบวนการจะมีตัวคอยสกัดกั้นหรืออุปสรรคหลายประการที่ส่งผลต่อการขอมรับหรือไม่ขอมรับ อุปสรรคเหล่านั้นอาจประกอบไปด้วย วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ที่มีต่อวิทยาการนั้น ๆ อุปสรรคเหล่านี้จึงถือเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการขอมรับ

นอกจากอุปสรรคหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขอมรับที่กล่าวถึงข้างต้นแล้ว

ปัญญา หิรัญรัศมิ (อ้างใน วิราชนี คำชมภู, 2542, หน้า 11) ระบุว่าขอมรับนั้นยังขึ้นอยู่กับระยะเวลา เพราะวิทยาการใหม่ ๆ หรือสิ่งที่ไม่เคยรู้จักมาก่อนและเป็นสิ่งแปลกใหม่ย่อมต้องอาศัยระยะเวลาในการพิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรองเป็นอย่างมาก ในบางบุคคลอาจจะเกิดการขอมรับได้อาจใช้เวลาหลายปี และการขอมรับที่เกิดขึ้นนั้น ผงงจิตต์ อธิคมนันท์ (ม.ป.ป., หน้า 147) ระบุว่านวัตกรรมที่เสนอทั้งหมดนั้น อาจถูกปฏิเสธในบางส่วนได้ คือ ไม่ขอมรับวิทยาการนั้นทั้งหมดก็ได้รับไว้เพียงบางส่วน ทั้งนี้เขาเชื่อว่าการขอมรับที่เป็นไปในลักษณะนั้นเป็นเพราะกรอบของสังคมนั้น ๆ เป็นตัวกำหนด แต่ความเข้าใจของ Roger and Shoemaker (1971, pp. 22-23) เห็นว่าการขอมรับนวัตกรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยสำคัญ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่ 1 คุณลักษณะในสายตาของผู้ใช้

คุณลักษณะของนวัตกรรมก็มีส่วนช่วยให้เกิดการยอมรับหรือไม่ยอมรับด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เขาจะว่าคุณลักษณะของนวัตกรรมที่จะช่วยให้นวัตกรรมได้รับการยอมรับเร็วขึ้นหรือช้าลง มี 5 ประการสำคัญคือ

1. ความได้เปรียบเชิงเทียบ คือ การที่ผู้รับนวัตกรรมคิดว่านวัตกรรมดีกว่า มีประโยชน์มากกว่าความคิดเก่า สิ่งเก่าหรือวิธีปฏิบัติเก่า ยิ่งผู้รับมีความรู้สึกว่านวัตกรรมนั้นมีคุณค่ามีประโยชน์มากเพียงไร โอกาสที่นวัตกรรมจะถูกยอมรับก็ยิ่งมากขึ้น

2. ความเข้ากันได้ คือ การที่ผู้รับนวัตกรรมรู้สึกหรือคิดว่า นวัตกรรมนั้นไปด้วยกันได้หรือเข้ากันได้กับค่านิยม ประสพการณ์ในอดีตตลอดจนความต้องการของตน ถ้านวัตกรรมเข้ากับค่านิยมของสังคมในปัจจุบันไม่ได้จะไม่ถูกยอมรับในเวลาที่รวดเร็วเหมือนกับนวัตกรรมที่เข้ากันได้กับค่านิยมของสังคม

3. ความสลับซับซ้อน คือ การที่ผู้รับนวัตกรรมเห็นว่าหรือรู้สึก ว่า นวัตกรรมนั้นยากแก่การเข้าใจและยากแก่การนำไปใช้ ต้องใช้เวลานานจึงจะยอมรับนวัตกรรมนั้น ดังนั้นนวัตกรรมซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจเพียงเล็กน้อยเพื่อที่จะสามารถใช้มันได้จะถูกยอมรับนำไปใช้ได้รวดเร็วกว่า

4. ความสามารถนำไปทดลองใช้ได้ นวัตกรรมใดซึ่งสามารถถูกแบ่งออกเป็น ส่วน ๆ เพื่อนำไปทดลองใช้ในปริมาณจำกัดได้ จะถูกยอมรับได้รวดเร็วกว่านวัตกรรมซึ่งไม่สามารถแบ่งออกเป็น ส่วนเล็ก ๆ ได้ เพราะผู้รับรู้สึกว่าคุณเสี่ยงภัยน้อย

5. ความสามารถสังเกตได้ถ้าผู้รับหรือคนในสังคมสามารถมองเห็นผลของนวัตกรรมได้ง่ายเพียงใด นวัตกรรมนั้นก็就会被ยอมรับได้ง่ายเพียงนั้น

ปัจจัยที่ 2 ประเภทของการตัดสินใจยอมรับ

การตัดสินใจยอมรับจะเป็นไปโดยช้า หรือเร็วขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น ยังมีผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากการยอมรับยิ่งช้า รูปแบบการตัดสินใจยอมรับ ในลักษณะนี้การตัดสินใจยอมรับอาจเป็นไปโดยส่วนบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะเดียวที่บุคคลตัดสินใจเห็นพ้องกับบุคคลอื่น การตัดสินใจตามสถานการณ์ ซึ่งเป็นการตัดสินใจตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งแต่ละครั้งอาจแตกต่างกันและการตัดสินใจโดยผู้มีอำนาจ ซึ่งจะแจ้งผลการตัดสินใจ หรือทำให้เกิดการตัดสินใจให้บุคคลอื่นยอมรับหรือปฏิเสธตามไปด้วยโดยไม่มีสิทธิเลือกด้วยตนเอง การตัดสินใจประเภทหลังจะเป็นไปโดยเร็วเช่นเดียวกับการตัดสินใจโดยส่วนบุคคล

ปัจจัยที่ 3 ช่องสารในการเผยแพร่

ช่องสารนับเป็นสิ่งที่มียุทธพิพต่อการยอมรับ สารในลักษณะหนึ่งจึงเหมาะสมกับช่องสารในการเผยแพร่แบบหนึ่ง ๆ ดังเช่นช่องสารที่เป็นสื่อมวลชนและที่เป็นสื่อระหว่างบุคคล ซึ่งเหมาะกับการสื่อสารที่ต่างชนิดกัน หากคำนึงถึงช่วงเวลาการตัดสินใจที่เกี่ยวกันแล้ว จะเห็นว่าช่องสารที่เป็นสื่อมวลชน จะมีอิทธิพลในการรับรู้เกี่ยวกับการยอมรับของผู้รับสาร ส่วนช่องสารที่เป็นสื่อระหว่างบุคคล จะมีอิทธิพลในการจูงใจให้เกิดทัศนคติที่ดีได้มากกว่า สื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางความคิด จึงนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการยอมรับของกลุ่มประชากรเป้าหมาย

ปัจจัยที่ 4 ลักษณะโครงสร้างทางสังคม

โครงสร้างทางสังคมจะมีส่วนช่วยในการตัดสินใจมาก เพราะการตัดสินใจอาจขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชนหรือความซับซ้อนของชุมชน และขั้นตอนในชุมชนถ้ามีความซับซ้อนมากการยอมรับ ก็จะเป็นไปช้า ถ้าเป็นผู้นำสังคมมีการยอมรับง่ายจะทำให้สังคมนั้นยอมรับได้เร็วและพัฒนาได้เร็ว

ปัจจัยที่ 5 ตัวกลางในการเผยแพร่

ตัวกลางในการเผยแพร่ ซึ่งอยู่ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง จัดเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนทำให้กระบวนการตกลงใจยอมรับของผู้ใช้ เป็นไปตามขั้นตอนที่ได้วางแผนมาแล้วเป็นอย่างดี เป็นผู้ชี้ชัดให้ผู้ใช้และคนในสังคมเห็นความจำเป็นที่ต้องแก้ไข โดยการเปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติเดิมให้ดีขึ้นและคอยช่วยเหลือ ในการวิเคราะห์ปัญหาและหาทางแก้ไข จนกระทั่งกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สนับสนุนช่วยเหลือให้ผู้ให้เกิดความมั่นใจในการใช้ต่อไป บทบาทนี้ย่อมเป็นเหตุของการยอมรับได้อย่างดียิ่ง

กระบวนการยอมรับนวัตกรรม

Roger and Shoemaker (1971, pp. 100-101) ได้กล่าวถึงกระบวนการยอมรับหรือปฏิเสชนวัตกรรมมี 5 ขั้นตอนด้วยกันคือ

1. ขั้นรับทราบ คือ ระยะแรกที่บุคคลรับทราบว่ามียุทธกรรม แต่ยังไม่ทราบรายละเอียดของนวัตกรรม
2. ขั้นสนใจ คือ ระยะที่บุคคลสนใจนวัตกรรมและแสวงหารายละเอียดเกี่ยวกับนวัตกรรมมากยิ่งขึ้น
3. ขั้นประเมิน คือ ระยะที่บุคคลจะประเมินคุณค่าของนวัตกรรมนั้น โดยคำนึงถึงผลดีผลเสียของการยอมรับหรือปฏิเสชนวัตกรรม

4. ขั้นทดลองใช้ คือ การนำไปทดลองใช้ในวงจำกัด เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าจะนำไปใช้อย่างเต็มที่ต่อไปหรือไม่

5. ขั้นยอมรับ หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจที่จะนำนวัตกรรมนั้นไปใช้อย่างเต็มที่

การเปลี่ยนแปลงจากการยอมรับนวัตกรรม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2542, หน้า 44-45) ได้อ้างการวิจัยของ Read (1972) ซึ่งได้ให้ความสำคัญของนวัตกรรมที่จะยอมรับว่าต้องเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง ถ้าในความคิดพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมาย ต้องเปลี่ยนแปลงเรื่องที่ลึกซึ้งการยอมรับก็จะยากง่ายต่างกัน โดยจัดไว้เป็นลำดับดังนี้

1. การเปลี่ยนสิ่งของ / อุปกรณ์ เช่น การเปลี่ยนจากการใช้สับจากมีดหนึ่งไปเป็นอีกมีดหนึ่ง เป็นต้น จะยอมรับได้ไม่ยากจนเกินไปนัก
2. การเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติ เช่น เปลี่ยนจากการใช้สับฟอกตัว มาเป็นใช้สับละลายน้ำในอ่างแล้วแช่ตัวอาบ ก็จะยอมรับได้ยากขึ้น
3. การทำสิ่งใหม่ สิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อน เช่น เคยเล่นเทนนิสหรือฟุตบอล แล้วรณรงค์ให้เปลี่ยนเป็นเล่นกอล์ฟ ก็จะยอมรับยากขึ้นไปอีก
4. ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตเนื่องจากนวัตกรรมที่ได้รับ เช่น เกษตรกรผู้ทำนา จะเปลี่ยนมาเลี้ยงโคนม เป็นผลให้วิถีชีวิตเปลี่ยนมาเป็นการต้องเอาใจใส่รีดนมวัว วันละ 2 ครั้งและปฏิบัติในคอกวัวต่าง ๆ วันละ 4-5 ชั่วโมง โดยต้องทำทุกวัน เป็นต้น จึงเป็นการยอมรับที่ยากมากขึ้น

จากแนวคิดการยอมรับ เห็นได้ว่าการยอมรับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาในครั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงในระดับความเชื่อจากแนวคำสอนของศาสนาที่แตกต่างกันไปจากความเชื่อเดิมของชาวเขาเผ่าปกาเกอะญอมีผลต่อความรู้สึกรู้สึกคิด จำเป็นต้องศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนต้องศึกษาผลของการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ซึ่งแนวคิดนี้สามารถช่วยอธิบายถึงปรากฏการณ์ดังกล่าวได้

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

*โสพล ศิริไสย์ (2532) ทำการศึกษาบทบาทของผู้นำศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่ามูเซอแดงพบว่า ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา สังคมมูเซอได้ขยายตัวและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเนื่องจากได้รับอิทธิพลและวัฒนธรรมจากภายนอก โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางวัตถุนิยม ซึ่งส่งผลกระทบต่อบทบาทของสถาบันศึกษาอันเป็นสถาบัน

ที่ ทำหน้าที่สั่งสอนขนบธรรมเนียมอันเก่าแก่ของชาวมูเซอ ด้วยเหตุผลดังกล่าว สถาบันศาสนา จึงมีการเคลื่อนไหวและสามารถแบ่งออกได้เป็นสองลักษณะคือ

1. การเคลื่อนไหวโดยผ่านทางบทบาทของผู้นำศาสนาด้วยการกล่าวอ้างอำนาจ และความชอบธรรมจากพระเจ้ากือซา ซึ่งเป็นเทพเจ้าสูงสุดของชาวมูเซอ เพื่อรักษาผู้ปวยและผู้ศรัทธาเสียดิ คือ เป็นวิธีการเสริมสร้างความเชื่อถือในการเรียกร้องให้ชาวมูเซอ หันกลับมา ยึดมั่นขนบธรรมเนียมประเพณี รักใคร่กลมเกลียวเหมือนดังแต่ก่อน

2. การยอมรับกระแสความคิดและพิธีกรรมบางอย่างจากศาสนาอื่น เช่น ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ เข้ามาผสมผสานกับความเชื่อถือและพิธีกรรมทางศาสนาดั้งเดิมของตน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

การเคลื่อนไหวในลักษณะดังกล่าว ในแง่หนึ่งถือว่าการเคลื่อนไหวเพื่อตอบโต้กับ สภาพการณ์เปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์โดยโอนอ่อนตามกระแส ด้วยการปรับปรุงเนื้อหา ของความเชื่อศาสนาให้ทันสมัย เพื่อรักษาบทบาทการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนไว้ ต่อไป แต่ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นการสะท้อนให้เห็นบทบาทที่น่าจับตามองของฝ่ายคริสตจักร ในการฉวยโอกาสเข้าแทรกแซงทางวัฒนธรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงชาวเขาเผ่ามูเซอแดงให้เปลี่ยน มานับถือศาสนาคริสต์ตามความต้องการของตน

กล่าวนา ก้อนกลีบ (2536) ทำการศึกษาการยอมรับสิ่งใหม่ของชาวเขาเผ่าม้งในชุมชน พื้นราบ ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยมะนาว อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชาวม้งร้อยละ 80 มีความพร้อมและยอมรับสิ่งใหม่ตามโครงการของสังคม ซึ่งแตกต่างไปจาก สภาพสังคมดั้งเดิมได้ดีทั้งปริมาณและคุณภาพ จนมีสภาพการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกับคน ไทยพื้นราบในชุมชนเดียวกันทั้งด้านการศึกษา ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและ อาชีพ ด้านรวมกลุ่มด้วยอิทธิพลของปัจจัยในการยอมรับ 4 ด้าน คือ ปัจจัยด้านนวัตกรรม ปัจจัย ด้านตัวผู้รับนวัตกรรม ปัจจัยด้านช่องทางการรับสื่อความรู้ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ส่งผลกระทบทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากธรรมชาติทั้งระดับบุคคลและระดับกลุ่ม หรือ สังคม เมื่อบุคคลผ่านกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ของกระบวนการยอมรับสิ่งใหม่หรือ กระบวนการตัดสินใจยอมรับสิ่งใหม่ ก็จะมีผลให้เกิดปรากฏการณ์ในการยอมรับสิ่งใหม่ใน สังคม

อิทธิพล เหมหงษ์ (2545) ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเยาวชนชาวไทยภูเขาที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองพบว่า สภาพสังคมและครอบครัวของเยาวชนส่วนใหญ่ยากจน มีอาชีพในด้านเกษตรกรรม พึ่งพาอาหารจากป่าและแหล่งน้ำตามธรรมชาติ มีการพึ่งพาอาศัยกันช่วยเหลือกันและกันภายในชุมชนและในหมู่บ้านมีมิตร มีการเคารพนับถือผู้อาวุโส เชื่อถือผี และพิธีกรรมเป็นกลไกในการควบคุมพฤติกรรม ในช่วง 10-15 ปีที่ผ่านมา ได้มีกระแสวัฒนธรรมความเชื่อจากนอก ชุมชนแพร่เข้าไปในชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น การเข้าไปขององค์กรของรัฐ ศาสนา และการคมนาคมสะดวกขึ้น ทำให้เยาวชนจำนวนมากออกเดินทางไปทำงานนอกชุมชนและได้นำเอาวิทยุ โทรทัศน์ เข้าไปสู่ชุมชน ทำให้มีการกระตุ้นคนในชุมชนมองเห็นความเจริญภายนอกอย่างกว้างขวาง การศึกษาวิถีชีวิตของเยาวชนชาวเขาจำนวน 10 คน ที่เข้ามาอยู่โรงเรียนพระหฤทัยเชียงใหม่ ทำให้พบข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า เยาวชนเหล่านี้ได้มีระยะเวลาของการปรับเปลี่ยนชีวิตใหม่ กล่าวคือ ภายใต้อิทธิพลที่เปลี่ยนไป มีเพื่อนใหม่ กติกาใหม่ ความเชื่อแบบใหม่ ภายใต้อิทธิพลควบคุมดูแลของครู บาทหลวง และซิสเตอร์ แทนผู้ปกครอง ญาติ พี่น้องและผู้อาวุโส ประกอบกับได้มีโอกาสศึกษาต่อสูงขึ้น มีงานทำ มีรายได้ของตนเอง และมีความเป็นตัวของตัวเองสูงขึ้น ทำให้เยาวชนเหล่านี้ต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคม วัฒนธรรมและระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนจะพยายามพูดภาษาไทยให้คล่อง เรียนรู้มารยาทและการทำความเคารพเพื่อจะได้หางานทำง่ายขึ้น อย่างไรก็ตามภายใต้อิทธิพลของการรักษาวัฒนธรรม การแต่งกายที่โรงเรียนพระหฤทัย เชียงใหม่ กำหนดไว้ เยาวชนชาวเขาจึงต้องแต่งกายตามเผ่าพันธุ์ในวันสำคัญต่าง ๆ

๕

ทิพวรรณ คำมา (2546) ทำการศึกษาการดำรงอยู่ของความเชื่อเรื่องผีของกะเหรี่ยงคริสต์ พบว่า ปกาเกอญอที่นับถือคริสต์บ้านแม่หงานหลวงยังมีความเชื่อเรื่องผีอยู่ มีการปักไม้สี่แฉ่ง เป็นรูปไม้กางเขนไว้ เพื่อเป็นที่อยู่ของเจ้าที่ที่ไร้ แทนการสร้างศาลพระภูมิหรือบ้านหลังเล็กให้เจ้าที่ ยังมีการเสี่ยงทายหาสาเหตุของปรากฏการณ์ที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และมีการทำพิธีกรรมเลี้ยงผี เพื่อขอขมาต่อผีที่ได้ละเมิดทั้งที่ได้ตั้งใจและไม่ตั้งใจที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วย รวมทั้งยังใช้ความเชื่อเรื่องผีเป็นข้อกำหนดหรือห้ามไม่ให้ลูกหลานละเมิดหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ความเคร่งครัดในการนับถือศาสนาคริสต์จะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสถานการณ์ คือ การมีคนนับถือศาสนาคริสต์เคร่งครัดอยู่ในเหตุการณ์การ เน้นใจว่าเรื่องที่เกิดขึ้นเกิดจากการกระทำของผีตามที่เรียนรู้มาจากรพรบุรุษ เป็นต้น การคงความเชื่อเรื่องผีมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนเนื่องจากชุมชนได้ใช้ความเชื่อเรื่องผีเป็นกลไกอย่างหนึ่งในการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมของคนในชุมชน

ปัจจัยและเงื่อนไขที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องผียังคงดำรงอยู่ของปกากะญอที่นับถือคริสต์ ประกอบด้วย ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ได้แก่ ความเชื่อดั้งเดิมโดยได้รับการถ่ายทอดความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีจากบรรพบุรุษมานานหลายชั่วอายุคน มีการสอนวิธีการเลี้ยงผีโดยผ่านทางพิธีกรรม ส่วนเพื่อนบ้านก็มีบทบาทในการชักชวนแนะนำให้ปกากะญอที่นับถือคริสต์กระทำความเชื่อเรื่องผี ปัจจัยทางเศรษฐกิจ คือ ความยากจน ความเจ็บป่วยชาวปกากะญอจะเลือกรักษากับหมอผีก่อน เนื่องจากไม่มีเงินไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล ปัจจัยทางการเมือง คือ ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการยังคงประหลาดปฏิบัติตามความเชื่อผี ทำให้ ปกากะญอที่นับถือคริสต์ที่เป็นลูกบ้านรู้และเห็นการกระทำแล้วนำไปปฏิบัติตาม ส่วนเงื่อนไข ได้แก่ การถ่ายทอดความเชื่อเรื่องผีจากบรรพบุรุษ หมอผีโดยผ่านพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผี

X กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความเชื่อทางศาสนาดั้งเดิมของปกากะญอ โดยเน้นวิวัฒนาการการยอมรับศาสนาคริสต์ของชาวปกากะญอและผลกระทบ หลังจากการยอมรับศาสนาคริสต์แล้วในด้านต่าง ๆ ในระดับครอบครัวและชุมชน ดังปรากฏในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

